

Sait Çetinođlu: Yakubi Süryanilerin Süryani Katoliklere Yönelik Baskı ve Zulümleri II. Bölüm

Posted on 29/05/2020

Geçen bölümde, Yakubi Süryanilerin Süryani Katoliklere, Mardin ve Mardin'e yakın kalan Za'faran Manastırı'nda uyguladıkları zulme yer vermiştik. Bu kez Musul'da, yine Mar Tuma ve diğler bir ibadet yerinde, Süryani Katoliklere devlet ve Müslümanların desteğinde yapılan zulümleri, yazımızın odağına alacağız. Yazımıza temel aldığımız belge, Misyon yayınlarında Musul'da Yakubi Kilisesi ve Yandaşlarının Despotik Zulmü Başlığıyla yayınlanmıştır.[1]

Alt başlığında ise, trajik ifadeler taşıyan mektup/belge özetlenir: "Aşağıdaki mektub, Musul'da Dominikan Ruhbanların Misyon Okulunda, eğitimci ve başdiyakon olan Süryani Katolik Mixayel[2] Faris tarafından, Arcueil'deki Büyük Albert Okulu'nda, şu an kalmakta olan kardeşi Süleyman Faris'e yazılmıştır.

Mektupta, az önceleri Musul'da meydana gelen acımasız elim olayların detayları yazılıdır. Süleyman Faris, Le Monde için, Arapça mektubu Fransızca'ya çevirdi, onu olduğu gibi veriyoruz"

"Musul, 15 Mayıs 1876"

Trajik mektup

"Değerli kardeşim,

Bu yakınlarda büyük bir acıya maruz kaldık. Bu isyankâr haykırışımı sana kiliselerimizin kapatıldığını, kutsal sunaklarımızda her türlü pislik yapıldığını anlatmak istiyorum. Musul'da şu sıralar Yakubiler[3] egemenler artık. Biz zavallı Katolik Süryaniler için bir yenilgi bu, sapkınların şiddetine hedef olduk!" Sözleriyle başlar.

Devlete verilen yüklü bir rüşvet karşılığında Süryani Katolikler ibadet mekanlarını kaybetmişlerdir: "TOR'un ağırlık koymasıyla, yüklü bir toplam karşılığında, Yakubiler'in Bab-ı Ali'den bir Ferman çıkarmaları üzerinden epey zaman geçti. Bu izinle Yakubiler bizim olan iki kiliseyi, aslında kendilerine ait oldukları iddiasıyla ele geçirdiler.

Böyle tuhaf bir iddianın hiçbir kanıt olmamasına rağmen gerçekleştirilmesi büyük bir gürültünün patlak vermesine neden oldu.

Sonuçları da ciddi ve can alıcı oldular. Bizim sorun olan iki kilisemizin ve başpiskoposumuzun[4] görev ve yetki bölgesindeki çok sayıda Katolik, infial halinde."

Ferman yürürlüğe girer. Bağdat'taki yerel mülki amir Müşir[5] tarafından kararın uygulanmasına izin verilir. Haber bir telgrafla Mgr.[6] Benni'ye ulaştığında dedi ki: Şikayetler boşuna artık, o iki kilise Yakubilerin eline geçecek. Endişesini dile getirmekle birlikte, İmparatorluk mesajı Musul'a ulaşmadan önce, Mgr. Benni, Katoliklere olan yakınlığı ile tanınan Fransa konsolosu, Bay Perretié'ye başvurmakta gecikmedi. Konsolos, Mgr. Lion,[7] Dominikan Ruhbanları[8] ve başpiskoposu bir araya gelip konuyu görüşerek, durumu konsolosun telgrafla Fransız Büyükelçiliği'ne iletmesine karar verirler.

Bab-ı Ali'nin Musul Süryani Katolikleri için verdiği bu kararın uygulamaya konmasını bir süre için durdurmak amacıyla Bay Perettié İstanbul nezdinde araya girerek, Fransa Büyükelçiliğine Musul Süryanilerinin talihsiz durumunu ve Yakubiler'le Türk Hükûmeti tarafından maruz bırakıldıkları baskı ve şiddeti, bir telgrafla gözler önüne serdi.

6 Mayıs Cumartesi günü Büyükelçi'nin yolladığı yanıtta, Bağdat Müşiri ve Musul Valisine gönderilen bir telgrafla Bab-ı Ali nezdinde, yapılacak girişim sonuçlandırılıncaya kadar Ferman uygulamasının geciktirilmesine ilişkin bir emrin yollandığını iletir.

“O ara Yakubiler de boş durmayarak Bağdat-Musul kuryesine rüşvet vererek geri dönmekte acele etmesini ve 7 Mayıs Pazar günü zafer belgesini kendilerine ulaştırmasını istediler. Bunun üzerine Bağdat'tan derhal yola çıkan kurye, normal tarihten 24 saat daha önce istenen belgeleri Musul valisine ulaştırdı.

Bu durum Katolikleri kedere boğmuşken Yakubiler sevinçten çılgına dönmüştüler, zaferlerini en gösterişli biçimde kutluyorlardı.”

Mixayel Faris mektubunda devamla. “Daha önceleri onların eşek palanı yapımcısı olan piskoposları, bir rastlantı sonucu önce rahip ve daha sonra da papaz olmuş, çekingen, miskin karakterine rağmen, hemen harekete geçti ve Ferman'ın derhal uygulamasını validen talep etti.

Vali, o an için yapacak bir şey olmadığını ama, ertesi gün bizzat kendisinin mahalline gelerek, biri Ortodokslara [Katoliklere], öteki de sapkınlara [Yakubilere], kiliseyi ikiye bölen duvarı yıkacağını belirtti.

Bunun üzerine Fransa Konsolosu çevirmenini göndererek Paşa'ya İstanbul emrini alıp almadığını sordu. Yanıt elbette ki olumsuzdu. Çünkü Paşa, yukarıdan emir ve baskı da olsa Katoliklerin kiliselerini Yakubilere teslim etmekte kararlıydı, çünkü bu icraat için ahlaksız Paşa onlardan büyük miktarda rüşvet almıştı.

Rüşvetçiler arasında Paşa'dan başka onun oğlu, yanındaki yöneticilerden bazı yetkililer ve muhafız birliğinden askerler vardı.

Akşama doğru Katoliklerin bir temsilcisi valiye gitti ve ondan karar uygulamasının hiç olmazsa 24 saat geciktirilmesi için yalvardı. Yani Pazartesi akşamına kadar. Ama bu çaba da sonuç vermedi ve temsilci eli boş döndü.

Bunun üzerine Fransa konsolosu yeni bir telgrafla Fransa Büyükelçisi'ne bu olumsuz durumu yeniden şöyle ilettili Bab-ı Ali'nin bilmesini istediğimiz, eğer vali ertesi gün bu kararı uyguluyacağını bildirirse, bunun sonucunda kan döküleceğini, çünkü Katoliklerin bu zorbalığa güç kullanarak sonuna kadar direnmeye karar verdiklerini, bildirdi.”

Sürdürülen girişimlerine İstanbul'dan da bir yanıt gelmemesinden doğan suskunluk Süryanilerin hepsini derin bir endişe ve korkuya sevk eder: “Mabetlerimize, sunaklarımıza hakaretlerin, kirletmelerin gerçekleşmekte olduğu düşüncesi, kiliselerimizin sapkınların eline geçeceği olasılığının artmasıyla o geceyi umutsuzluk ve huzursuzlukla geçirdik. İnilti ve yakınmalarla sarsıldık. Kadınlar ve çocuklar da ağlıyorlardı. Hepimiz, ellerimizi havaya açık, başımızı kaldırarak derin derin iç geçiriyor, dua ediyorduk.

8 Mayıs Pazartesi günü, sabahın erken bir vaktinde, o meş'um gün, uğursuz, kötü niyetli Yakubiler toplandılar. Başlarında piskoposları, Paşa ile görüşmeye giderek emrin icrasını istediler.

Paşa konseyini (idare heyeti) topladı ve kendisi kadar ahlaksız Katolik ileri gelenlerinden bazılarını da çağırdılar. Böylelikle hakka ve gerçeğe uygun karar verdiklerine inandıracaklardı sözüm ona, herkesi. Toplantıdan sonra Paşa uygulamanın derhal başlamasını emretti.

Çaresiz kalan Katolikler, bu defa Müslümanlığın bir yasasına (kuralına) dayanarak, ki bu gelenek, bazı konularda rica sahibine 3 günlük bir fırsat verilmesini öngörüyordu, dayanarak taleplerini yenilediler. Ama ne yalvarma, ne de gözyaşının faydası oldu. Katoliklerin her isteği, reddedildi Paşa tarafından. Sözüm ona, toplantıya çağrılan Katolik

ileri gelenleri de kararını doğrulamışlardı.”

Paşa atına binerek telgrafhaneye gider, Bağdat Müşirini bilgilendirecektir. İkisi telgraflaşırken müthiş bir fırtına çıkar ve görüşmelerini keser. Bu arada Fransa Konsolosu, çevirmenini tekrar Paşa’ya gönderir. Bu defa ona, bu icraatının sonuçlarının kendi şahsı için de ağır olacağını belirterek uygulamanın çok kötü sonuçlar doğuracağını iletir ama, Paşa ne onu dinlemeye, ne de yanıt vermeye zamanı olduğunu, İmparatorluk emrini uygulayacağını söyler.

Bir etki yaratamayan konsolos bürosuna gider ve İstanbul’daki Fransa Büyükelçisine valinin tutumunu ve bunun sonucu olarak Musul’da ciddi olayların meydana geleceğini bildirir.

Bundan sonra meydana gelen olayları Mixayel Faris’in kaleminden izliyoruz:

“Öğleden sonra saat birde Yakubiler jandarma, asker ve bir Müslüman grup eşliğinde, ki bu birlik mensupları Katolikler aleyhine tahriklerde bulunmak üzere parayla tutulmuş Müslümanlardan oluşuyordu, kiliseye doğru yürüdü. Arkalarından da büyük bir kalabalık saldırdı.

Süryanilerin hepsi ayaktaydılar ve kendilerini savunmaya hazırdılar. Katolikler mağdur durumdayken Yakubi kadınlar bile evlerin damlarından sevinç çığlıkları atıyorlardı.

İki ruhbanla birlikte 100 kadar Katolik kilisede bulunuyordu. Dua etmekten başka silahları yoktu. Bu kilisenin koruyucusu olan Kutsal Bakire’den (Meryem Ana) mucize bekliyorlardı.

Sapkınlar ve askerler kilise kapısını zorladılar ama boşuna. Bunun üzerine onlara komutanlık eden subay ateş emri verdi. Kilise ve başpiskoposluğa ateşe başladılar.

Bu kargaşa ve çatışmanın sonu korkutucuydu. Sapkınlar Müslümanları tahrik ederek onları

dört bir yandan Katoliklerin üstüne sürüyorlardı. Tahrik için Müslümanlara şöyle sesleniyorlardı: Katolikler sultanımıza ihanet ediyorlar, sırtlarını Fransızlara dayamışlar. Çünkü aynı dine mensuplar. Papa'nın müritleri onlar; ona tapıyorlar. Peygamberin adını İncillerinden çıkardılar.[9]

Öfke çılgınlıklarıyla çınıyordu ortalık.

Ve daha önce, Roma döneminde ilk Hristiyanlara yapıldığı gibi, şu bağırıtı duyuluyordu: Hristiyanlara ölüm!

Müslümanların Katoliklere bu şekilde saldırmaları Yakubileri mutlu kılıyordu. Kendileri için büyük avantaj sağlıyorlardı çünkü.

Sultan adına da tezahürat çoktu: Yaşasın Sultanımız!

Sonra saldırı başladı.

Kalabalık, duvarları aşarak, kapıları zorlayarak kilise avlusuna doluştu. Katoliklerin kahramanca direnişine rağmen karşı taraf şiddet uygulamaya başladı. Silah dipçikleriyle, hançerlerle ve sopalarla saldırıya uğradılar. Müslümanlar iki ruhbanımızı esir aldılar. Ruhbanlar yere yatırıldılar.

Onlardan biri olan Peder Abo Luwiz yediği dayaktan kendini kaybetti. Sakalının yarısını yoldular. Ondan sonra bir Yakubi papaz Müslümanlara doğru dönüp şöyle bağırdı: Öldürün onu, öldürün![10]

Aynı papaz elindeki değnekle kendisi bizzat hırsla, öfkeyle sağında solunda bulunan Katoliklere saldırarak vuruyordu.

Bu ara bir Süryani üzüntüsünden yerde yatan pederin yanı başında ağlarken Yakubi papaz jandarmalara işaret ederek onu sopayla bir güzel dövmelerini istiyordu.

Öte yandan Yakubi kadınlar da damlardan seyrederken haykırıyor, Katolikleri iyice benzetmelerini istiyorlardı. Hatta bu kadınlardan biri değerli bir parça olan mücevherini çıkararak dayak atan bir jandarmaya, eğer o dövdüğü adamı öldürürse elindekini kendisine vereceğini vâdediyordu.

İki ruhban dayak yediği sırada, neredeyse son nefeslerini verecekken çetedeki vicdanlı bir cesur Müslüman, onları barbarların elinden kurtardı ve kendi evine götürdü.

Katoliklerin çoğu yaralı, kendi kanlarında boğulur halde yolların ortasına yatırılmıştı. Hüzün dolu bir sahne!

Sonsuz bir ızdırapla yaralılar arasında durumları nispeten iyi olanlar, saldırganlara “Tanrı rızası için yapmamalarını” yalvarıyorlardı. Ama düşmanların vahşetini hiçbir şey durduramadı. Aksine, öfkeyle ve sevinçle hırlıyorlardı: Bu bizim günümüz, bizim günümüz!

Birkaç çılgın da başpiskoposluk binasının pencerelerini nişan alarak kurşun yağdırıyorlardı. Başpiskopos başta bu kurşunlamalar ve arkadaşlarının dualarına rağmen, zavallı topluluğuna endişeli bakışlarla görünmemeye özen gösteriyor; O da bir tür, çektikleri bu acıları ve maruz kaldıkları tehlikeleri ve ızdırabı paylaşıyordu.

Bu Saygıdeğer ruhban, pencereden pencereye, adı konmamış bir telaşla giderek, Mezmur’dan “Ey Rab! Halkını kurtar!” ilahi duasını, gözyaşı akıtarak söylüyordu.

Katoliklere karşı olan nefretinde saldırgan güruh daha da azgınlaşıyor. Başpiskoposluğun kapısını kırma girişiminde bulundular, içeri girip Benni’nin malikânesine ve 15 yıllık piskoposluğu süresince defalarca yaşatıldığı ızdırablarına daha beterini yaşatmaktı amaç.

Benni, olayların gidişatı karşısında temsilcisini yeniden Paşa'ya ulaştırıp durumu ve derdini iletebildi, hayatının da tehlikede olduğu konusunda onu uyarabildi.

İsyanın giderek ciddileştiğini gören Paşa, düzeni yeniden sağlamak için askeri bir birlik gönderdi. Fakat o gelinceye kadar Yakubiler kiliseyi ikiye bölen duvarı yıkmışlar ve böylece yapının tüm mülkiyetine sahip olmuşlardı.

Akşama doğru Paşa ikinci kiliseye gitti. Ki bu kilise Havarî Aziz Tuma'nın adıyla anılıyordu. Onu da Yakubilere teslim edecekti.

Bu kilisedeki Katolik topluluk, birkaç saat önce şiddete maruz bırakılarak korkutulan, sindirilmeye çalışılan Katolik kardeşlerinin durmu nedeniyle, bir direnme göstermeden ayrılıyorlar. Ama buna rağmen kilisenin anahtarını taşıyan zangoçla birlikte bir papaz ve Peder Mixayel kalıyor. Önce direniyorlar ama yedikleri dayaktan bitkin düşünce bu şiddet karşısında daha fazla dayanamadılar.

Manzara berbat ve korkunçtu; kutsal objelere Yakubiler ve askerler tarafından hakaretler yapılıyor ve kirletiliyorlardı. Kilisenin haçını ayakları altına alırlarken Katoliklerin böylece her tür idollerini yok etmek gerektiğini haykırıyorlardı. Daha önceki kilisede yaptıkları gibi bu kiliseyi de ikiye bölen duvarı yıktılar. Her şey onların kullanımına hazırды artık.

Fransa Konsolosu aynı gün, yani 8 Mayıs'ta durumu İstanbul'a, Fransa Büyükelçisine ilettiler ve Paşa'nın görevden alınmasının sağlanmasını, yıkılan kilise duvarlarının yenilenmesi için gerekenin yapılmasını, tahrip olan iki kilisenin onarılmasını ve Yakubilerin cezalandırılmasını istedi.

Yolladığı Telgrafını şöyle sonlandırıyor: ... ve de böyle giderse, ne Musul'da Fransa Konsolosu, ne Papalık Görevlisi, ne Dominikan Ruhbanlar, ne Fransız Rahibeler kurumunun ve ne de ülkedeki diğer Katoliklerin güvende olabileceğini, belirtti.

Ertesi gün, yani Salı günü konsolos çevirmenini valiye göndererek ondan ve Bağdat Müşirinden İstanbul'dan aldıkları emir gereği, Ferman'ın yerine getirilme işlemini bekletmelerini talep etti. Paşa, yüzüne yapıştırdığı o yapmacık ve gülünç kaçan nezaketle çevirmeni kabul etti.

Bu sefer Konsolosun kendisi geldi, ona bu olayda üstlendiği rolü nasıl oynadığını anımsattı. Ona ve bu vesileyle, bu konuda anlatacak çok şey olduğunu, ama bunları saymanın nezakete sığmayacağını söyledi ve ondan adalet talep etti: Tüm bu olayların sorumlusu olarak, bir valinin konsolosluga, başpiskoposlar Lion ve Benni'ye, Dominikanlara ve Rahibelerin Manastırına hemen koruma tahsis etmenin gereğini, vurguladı.

Konsolos kendini, zorluk çıkararak bu valinin özürleri içinde buldu, ama yine de talep ettiği koruma gücünü yineledi. Daha sonra vali atına bindi, riyakâr olan özürlerini piskoposlara ve diğer ruhbanlara da iletmek üzere, yoluna koyuldu, ama onu karşılamak istememişler. Sorunlu kiliseleri kapattırarak anahtarlarını yanında götürdü.

Ortalık biraz sakinleşince Hükümet, önceki günkü olaylarda yaralanan ve varsa ölenlerin sayısının, yaralıların durumunun tespit edilmesini emretti.

Doktorlar 48 yaralı saydı, bunlardan birkaçı yatakta tedavi görecekti. Fakat dayak, işkence görüp de ayakta olan Katoliklerin sayısı çok daha fazlaydı. Yaralılar arasındaki 5 kişinin yaşayabileceği sanılmıyordu. Bir kadın korkudan ölmüştü. Saldırganların 20.000 Kuruşluk (4.000 frank) talan ve hırsızlık yaptıkları tahmin ediliyordu.

10 Mayıs Çarşamba günü akşamı İstanbul'dan gönderilen bir kararname ulaştı Musul'a. Kararnamede Paşa'nın görevden alındığı, Musul'u hemen terk ederek yeni görev yerine hareketi isteniyordu. Paşa bunun üzerine atına atlayarak hemen Bağdat Müşiri ile görüşmek üzere yola koyuldu.

Önceki gün Kerkük valisi, akşam üzeri yeni atanan vali olarak, gelerek göreve başladı. Yeni valinin düzeni sağlayarak kiliseleri eski sahiplerine[11] iade edeceği söyleniyor. Buna rağmen bizler yine de hayal kırıklığına uğrayacağımız korkusu içindeydik.

Onun için ne olur ne olmaz diye her gün Musul - Bağdat - İstanbul'dan gelecek yeni emirleri bekliyorduk. Çünkü bu üç merkezle taleplerimizin yerine getirilmesi için her gün telgraflar alınıp verilmişti.

Fransa Konsolosu İstanbul'dan beklenen, Ferman uygulamasıyla ilgili yeni emrin geciktirilmesinden endişe ediyor ve elinden geleni yapıyordu. Daha sonra, Musul'daki bir Yakubi meslektaşından, zaferler güvenceye alınana kadar, onları geçmemesi için para alan Türk Telgraf Memuru tarafından Diyarbakır'da bekletildiklerini ortaya çıkardı.

Bu kadar olaydan hemen sonra kiliselerimizin yanı sıra yakın bir zamanda barışa yeniden kavuşabiliriz! Hem Paşa ve hem de Yakubileri cezalandırmanın yanı sıra, hak ettikleri cezayı da alabilirler! Davaları soruşturuluyor, içlerinde en çok suçlu olanlar şiddetle cezalandırılacaklar.

Bize gelince; Tanrı'nın bizi koruyacağına ve ihtiyacımız olan yardımını bizden esirgemeyeceğine, şu yakın geçmişte yaşadığımız günlerden çok daha mutlu günler yaşayacağımıza olan inancımız daha da güçlendi.

Kardeşin Mixayel Faris”

[1] “La Persecution A Mossoul” Annales Catholiques, Cild II, 8 Temmuz 1876, ss. 73-78.
Çeviri: Memet Baytimur, Edite: Jan Beř-Şawoce.

[2] Mihail ya da Mihayel okunur.

[3] Irak'ta Süryani Ortodoks Kilisesine bağlı kalan üyelere Yakubi deniyor, bu bugün bile hala böyle söylenmekte. Katolik kilisesine bağlı kalanlarına ise Süryani, deniyor.

[4] Monsönyör Qurillos Behnam Benni. Musul ve çevresi Süryani Başpiskoposu. Daha sonra Patrik Mor İğnaçiyos Behnam II Benni (1831-1897). Süryani Katolik Kilisesi'nde 1893-1897 yılları arasında patriklik görevinde bulundu.

[5] Askerlikte en yüksek rütbe, günümüzde Mareşal.

[6] Fransızca Monseigneur sözcüğü kardinallere, başpiskoposlara ve piskoposlara özel saygı unvanının kısaltılmışı.

[7] Monsönyör Başpiskopos Lion Damiette, Mezopotamya, Kürdistan, Ermenistan ve Küçük Asya'da Papalık temsilci yetkilisi.

[8] Musul'da görevli Fransız Dominikan Misyon Ruhbanları.

[9] Yakubilerin İncili Katoliklerinki ile tamamen aynıdır, ancak Müslümanların fanatizmini körüklemek için bu utanç verici hakarete başvuruyorlar.

[10] Yahudiler bir keresinde onlarda böyle bağırdı: "Onun kanı bize ve çocuklarımıza gelsin! (Latince söylem şöyle: Sanguis ejus super nos, et super filios nostros.)

[11] Orijinalde "Ortodoks" sözcüğü olarak geçiyor.

Kaynak: kuzgunportal.com

YAZARIN DİĞER YAZILARI: <https://tarihvetoplumlar.com/sait-cetinoglu/>